

Zitting 1978–1979

15 417

Verlaging van de leeftijd waarop volgens het Burgerlijk Wetboek de meerderjarigheid wordt bereikt tot achttien jaren en wijziging in verband daarmee van het Burgerlijk Wetboek, het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering en de Algemene Bijstandswet

Nr. 3

MEMORIE VAN TOELICHTING**1. Algemeen**

Minderjarigen zijn zij die de ouderdom van eenentwintig jaren niet hebben bereikt en niet gehuwd zijn of gehuwd zijn geweest (artikel 233 Boek 1 BW).

Minderjarigheid is die periode in het leven gedurende welke een persoon in beginsel onbekwaam is rechtshandelingen te verrichten (handelingsonbekwaam is). In beginsel, want de wet bepaalt soms anders (bij voorbeeld artikel 944 BW: een minderjarige van 18 jaar kan zelf een uiterste wilsbeschikking maken). Voorts bepaalt de wet dat een minderjarige die met oordeel des onderscheids handelt, bekwaam is rechtshandelingen te verrichten met toestemming van zijn wettelijke vertegenwoordiger (ouder/voogd), voor zover deze bevoegd is die rechtshandelingen voor de minderjarige te verrichten (artikel 234, tweede lid, Boek 1 BW). Minderjarigheid is ook de periode gedurende welke men onder ouderlijke macht of voogdij staat. Behoudens uitzonderingen kunnen minderjarigen niet als formele procespartij optreden; daarbij dienen zij te worden vertegenwoordigd door hun wettelijke vertegenwoordiger.

Bij het thans ingediende ontwerp wordt voorgesteld de leeftijd waarop de meerderjarigheid wordt bereikt te verlagen van 21 tot 18 jaar.

De commissie voor de herziening van het kinderbeschermingsrecht (de commissie-Wiarda) kwam tot de conclusie dat de minderjarige tot zijn 21e jaar in steeds toenemende mate – zowel rechtens als feitelijk – handelingsbekwaam is geworden en dat in onze maatschappij een ontwikkeling en behoefte valt te constateren gericht op een nog verdergaande zelfstandigheid voor de minderjarige¹. Met de commissie-Wiarda menen wij, dat aan deze behoefte tegemoet kan worden gekomen door het verlenen van volledige handelingsbekwaamheid op een vroeger tijdstip dan de wet thans bepaalt, en wel bij het bereiken van de 18-jarige leeftijd. In feite treden 18, 19 en 20-jarigen zeer vaak reeds zelfstandig op. Het is gewenst dat deze jongeren volledig handelingsbekwaam worden en niet langer onder ouderlijk gezag of voogdij staan.

Overigens is het niet alleen de commissie-Wiarda geweest, die een verlaging van de meerderjarigheidsleeftijd heeft bepleit. Bij de parlementaire behandeling van de Invoeringswet Boek 1 nieuw Burgerlijk Wetboek, in september 1968, is reeds de vraag aan de orde gekomen of de grens van 21 jaar gehandhaafd diende te blijven². Kort voordat de commissie-Wiarda haar ad-

¹ Rapport «Jeugdbeschermingsrecht», blz. 226 e.v.; zie ook blz. 64 e.v.

² Parl. gesch. van het nieuwe Burgerlijk Wetboek, Inv. wet Boek 1, blz. 1348 e.v.

vies gaf, en wel op 12 juni 1970, sprak de overgrote meerderheid van de vergadering van de Nederlandse Juristen-Vereniging zich uit voor verlaging tot 18 jaar³. Ook instanties als (een deel van⁴) de Sectie kinderrechtspraak van de Nederlandse vereniging voor rechtspraak, het College van Advies voor de kindbescherming, de Nationale federatie voor kindbescherming (thans het Werkverband Integratie Jeugdwelzijnswerk Nederland (W.I.J.N.)) en de Nederlandse Gezinsraad wensen verlaging van de meerderjarigheidsgrens tot 18 jaar.

Het kabinet-De Jong ging op 9 oktober 1970 in beginsel akkoord met een verlaging van 21 tot 18 jaar. Dat de realisering van deze beslissing sindsdien op zich heeft laten wachten, is een gevolg van ampel beraad tussen de hierbij betrokken departementen over de financiële consequenties.

Over de keuze van 18 jaar nog het volgende. Het is de leeftijd waarop in een aantal Europese landen de meerderjarigheid een aanvang neemt. Zo bij voorbeeld in Groot-Brittannië, de Bondsrepubliek Duitsland, Frankrijk, Italië, Luxemburg en Zweden. In België is in augustus 1975 een wetsontwerp ingediend, dat eveneens de meerderjarigheid op het 18e jaar wil doen ingaan. Het is ook de leeftijd die in Resolutie (72)19 van het Comité van Ministers van de Raad van Europa, dd. 19 september 1972, wordt aanbevolen. Uit een oogpunt van eenmaking van het recht zou het geen aanbeveling verdienen voor Nederland een andere leeftijd te kiezen. Ten slotte kan nog gewezen worden op vele wettelijke bepalingen die een leeftijdsgrens van 18 jaar aangeven. Zo bij voorbeeld artikel 90, eerste lid, Grondwet (actief kiesrecht).

2. Een aantal gevolgen van de verlaging

De voornaamste gevolgen van de voorgestelde verlaging van de meerderjarigheidsgrens zijn de volgende.

a. Verkrijging van volledige handelingsbekwaamheid bij het bereiken van het 18e jaar, zowel vermogensrechtelijk, als ook wat betreft de bevoegdheid om zonder toestemming van de ouders een huwelijk aan te gaan.

Met de commissie-Wiarda⁵ zijn wij van oordeel dat – evenals thans (zie artikel 35 Boek 1 BW) – meerderjarigen voor het aangaan van een huwelijk geen toestemming van hun ouders dienen te behoeven.

b. Einde, drie jaar eerder, van het ouderlijk gezag of de voogdij, alsmede van de verplichting van de ouders te voorzien in de kosten van verzorging en opvoeding van het kind (artikel 404 Boek 1 BW). Jegens hun meerderjarige kinderen zijn ouders wettelijk verplicht te voorzien in het levensonderhoud, doch deze verplichting geldt alleen in geval van behoeftigheid van de eersten (zie artikel 392 Boek 1 BW). Nu blijkens bepaalde rechtspraak een studierend meerderjarig kind niet beschouwd wordt als behoeftig in de zin der wet, zouden – zo moet men aannemen – ouders van 18-jarige kinderen wettelijk niet meer verplicht zijn in de kosten van hun opleiding bij te dragen. Het nieuwe artikel 395a Boek 1 BW scheidt een verplichting voor ouders en stiefouders te voorzien in de kosten van levensonderhoud en studie van hun meerderjarige kinderen tot dezen de leeftijd van eenentwintig jaren hebben bereikt en bestendigt dus de huidige onderhoudsrechtelijke situatie. Zie in verband met artikel 395a ook de wijzigingen in de artikelen 392, 394 en 395 Boek 1 BW.

c. De maatregelen van kindbescherming (ook de strafrechtelijke) eindigen uiterlijk bij het bereiken van de meerderjarigheid. Met de commissie Wiarda (blz. 70, rapport) zijn wij van oordeel dat de maatregelen ook in de toekomst in beginsel bij het bereiken van de meerderjarigheid (dus in het algemeen wanneer het kind 18 jaar wordt) behoren te eindigen.

d. Ook op het kinderstrafrecht heeft de verlaging van de meerderjarigheidsgrens invloed. De door deze verlaging noodzakelijke voorzieningen op het gebied van de Wetboeken van Strafrecht en van Strafvordering en de Beginselenwet voor de kindbescherming (Stb. 1961, 403) zijn in een apart wetsontwerp neergelegd, dat gelijktijdig is ingediend.

³ Handelingen 1970 van de Nederlandse Juristen-Vereniging, deel 2, blz. 52.

⁴ Een ander deel wil volstaan met verlaging tot 20 jaar.

⁵ Rapport «Jeugdbeschermingsrecht», blz. 100.

3. Inhoud van het ontwerp

Het voorliggende wetsontwerp voorziet in een aantal wijzigingen in het Burgerlijk Wetboek, het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering en de Algemene Bijstandswet.

Artikel I van het ontwerp bevat de wijziging van artikel 233 Boek 1 BW dat aangeeft wie minderjarigen zijn, en om die reden centraal is gesteld. In artikel II worden wijzigingen in een aantal andere artikelen van het Burgerlijk Wetboek voorgesteld. Artikel III geeft de wijzigingen aan die in het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering dienen te worden aangebracht. Artikel IV voorziet in een aantal wijzigingen in de Algemene Bijstandswet.

De bepalingen waarvan wijziging wordt voorgesteld, zijn uiteraard niet de enige waarin de meerderjarigheid, of een bepaalde leeftijd, een rol speelt. Dit is in een groot aantal wetsartikelen het geval. Zo, bij voorbeeld, in de artikelen 7, derde lid, 12, eerste lid, 35, eerste lid, 155, eerste lid, 228, onder a, 299, 324, 378 Boek 1 BW, de artikelen 595, tweede lid, 1056, 1259, 1482, 1637g, 1722, 1835 en 2024 van het Burgerlijk Wetboek, en de artikelen 99, tweede lid, 280, 479b, 670 en 824 van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering. De verlaging van de meerderjarigheidsgrens noopt niet tot wijziging van deze artikelen.

Hetzelfde geldt voor een bepaling als die vervat in artikel 234 Boek 1 BW. Een oordeel over de door de commissie-Wiarda voorgestelde vuistregels handelings(on)bekwaamheid (blz. 94 e.v. rapport) behouden wij ons nog voor. Dit onderwerp behoeft niet in het kader van dit ontwerp te worden geregeld.

In artikel V van het ontwerp ten slotte wordt voorgesteld de inwerkingtreding van de wet op een bij Koninklijk besluit te bepalen datum te doen geschieden. Als gezegd, wijzigingen in de Wetboeken van Strafrecht en van Strafvordering en in de Beginselenwet voor de kindbescherming zijn in een apart wetsontwerp neergelegd. De overige wetgeving zal in een derde wetsontwerp worden aangepast. In dit ontwerp zullen ook de door de invoering van de nieuwe meerderjarigheidsleeftijd noodzakelijke overgangsbepalingen worden opgenomen. Zo zouden wij met de commissie-Wiarda (blz. 127, rapport) de conclusie willen trekken, dat adopties van kinderen voortaan slechts mogelijk zullen zijn indien dezen op de dag van het verzoek nog geen 18 jaar zijn (althans nog niet meerderjarig zijn). Het spreekt echter vanzelf dat pleegouders van een kind dat reeds 18 maar nog geen 21 jaar is (thans dus nog minderjarig) nog gedurende enige tijd na de inwerkingtreding van deze wet de gelegenheid zullen moeten hebben dat kind te adopteren.

De kwestie van voortgezette hulpverlening op basis van vrijwilligheid aan meerderjarig geworden ex-kinderbeschermingspupillen vormt nog onderwerp van studie. De commissie-Wiarda stelt de mogelijkheid van zodanige hulpverlening voor (blz. 69/70, rapport).

De voorbereiding van het derde ontwerp is inmiddels een eindweegs gevorderd. De drie wetten, alsmede de in een aantal algemene maatregelen van bestuur noodzakelijke wijzigingen (bij voorbeeld het Uitvoeringsbesluit kindbescherming) zullen op een gelijk, bij Koninklijk besluit te bepalen tijdstip, in werking moeten treden.

4. Toelichting op de artikelen

Artikel II

Onderdeel A: artikel 224 Boek 1 BW

Artikel 224, eerste lid, onder c Boek 1 BW bepaalt dat een erkenning nietig is, indien zij is gedaan «door een minderjarige die de leeftijd van achttien jaren niet heeft bereikt, tenzij de erkenning op de dag van voltrekking van zijn

huwelijk heeft plaats gehad». De zinsnede «die de leeftijd van achttien jaren niet heeft bereikt» kan thans vervallen. De voorgestelde formulering is gelijk aan die welke de commissie-Wiarda voorstelt (blz. 83, rapport), zij het dat van «erkenning» en niet van «aanvaarding van het vaderschap» sprake is. Het zou te ver voeren in het kader van dit ontwerp ook deze terminologie te hanteren. Immers in dit opzicht is herziening van meer bepalingen nodig.

Onderdeel B: artikelen 235–237 Boek 1 BW

Handlichting waarbij aan een minderjarige bepaalde bevoegdheden van een meerderjarige worden toegekend, kan, op grond van het eerste lid van artikel 235 Boek 1 BW, een minderjarige eerst worden verleend, wanneer hij ten minste achttien jaar oud is. Nu de meerderjarigheid in het vervolg bij het bereiken van de 18-jarige leeftijd een aanvang zal nemen, ontvalt op zich de zin aan het instituut van de handlichting. Bij voorbeeld het in een vennootschap deelnemen en het uitoefenen van een beroep of een bedrijf door jongeren onder 18 jaar, achten wij niet gewenst. Voorgesteld wordt daarom de handlichting te doen vervallen.

Onderdeel C: artikel 263 Boek 1 BW

Artikel 263 regelt de opnemings, op beslissing van de kinderrechter, van onder toezicht gestelde kinderen in inrichtingen of elders dan in een inrichting. Ingevolge het derde lid van artikel 263 kan de opnemings maximaal twee jaren duren. Krachtens het vierde lid van dit artikel is verdere verlenging mogelijk, onder andere wanneer het kind de leeftijd van achttien jaren heeft bereikt (lid 4 onder a). Het bepaalde onder a, in het vierde lid, zou op zich kunnen vervallen omdat het bereiken van de 18-jarige leeftijd meerderjarigheid betekent; daardoor neemt de maatregel – en dus ook de uithuisplaatsing in het kader daarvan – een einde (zie artikel 258, tweede lid, Boek 1 BW). Wij zijn echter van oordeel dat een mogelijkheid als deze tot verlenging van een uithuisplaatsing in het kader van een ondertoezichtstelling (kort vóór het meerderjarig worden van het onder toezicht gesteld kind, ook in de toekomst moet bestaan. Vandaar het voorstel in plaats van «achttien» te lezen: zestien. Zonder deze voorziening zou, ten einde een uithuisplaatsing te continueren, moeten worden gegrepen naar de «gedwongen» ontheffing welke de wet als alternatief biedt (zie artikel 268 Boek 1 BW). Voorkomen dient te worden dat zwaardere middelen moeten worden toegepast, indien lichtere middelen voorhanden kunnen zijn. Ontheffing van de ouder(s), wellicht slechts voor een periode van enkele maanden vóór de meerderjarigheid van het kind, is inadequate.

Onderdelen D–G: artikelen 392, 394, 395 en 395a Boek 1 BW

Ingevolge het bepaalde in artikel 392, tweede lid, Boek 1 BW zijn ouders slechts in geval van behoeftigheid gehouden tot het verstrekken van levensonderhoud aan hun meerderjarige kinderen. In de rechtspraak (Rb. 's-Gravenhage, 6 maart 1953, N.J. 1953, 457) komt men de opvatting tegen dat de meerderjarige niet behoeftig is op grond van het enkele feit dat hij studeert. Overigens treft men ook andere opvattingen aan. Zo acht mevrouw Minkenhof het nog niet volkomen zeker dat een meerderjarige, wiens vader hem toen hij nog minderjarig was een studie liet beginnen die in redelijkheid nog niet voltooid kon zijn op het ogenblik dat de student meerderjarig wordt, geen enkele aanspraak tegen de vader kan laten gelden, wanneer deze zonder meer ophoudt te betalen (Personen- en familierecht, titel 17 (Minkenhof), blz. 3 ad artikelen 392/393). In deze zin ook Asser-Wiarda, blz. 905 en Asser-De Ruiters II, blz. 315. In het rapport «Jeugdbeschermingsrecht», blz. 72, geeft Wiarda als zijn mening te kennen, dat «een verplichting naar draagkracht te voorzien in de kosten van levensonderhoud en opleiding van jonge meerderjarigen», reeds onder het tegenwoordige recht bestaat, niet als een natuurlijke verbintenis doch als een in rechte afdwingbare verbintenis. Vgl. ook Rb. 's-Gravenhage 18 juni 1973 en Hof 's-Gravenhage, 5 juni 1974, beide NJ 1975, 216. Aangezien hierover verschillend wordt gedacht, stelt Wiarda overigens voor met zoveel woorden in de wet te bepalen dat deze verplichting bestaat.

Uit de opvatting dat een meerderjarige studerende niet behoeftig is op grond van het enkele feit dat hij studeert, welke ook de grootst mogelijke meerderheid van de commissie-Wiarda tot de hare heeft gemaakt, volgt dat straks ouders van kinderen van 18 jaar en ouder en niet zoals nu van 21 jaar en ouder, wettelijk niet meer verplicht zouden zijn in de kosten van de studie van die kinderen te voorzien. Deze consequentie kan niet worden aanvaard.

Evenals zulks in een aantal omringende landen het geval is, is het Nederlandse stelsel van studiefinanciering aanvullend van opzet. Ervan wordt uitgegaan dat de ouders bijdragen hetgeen redelijkerwijs van hen verwacht mag worden.

Uitgangspunt is dat de middelen ter bekostiging van de studie eerst gezocht moeten worden binnen het gezin. Financiële studiesteun is slechts bedoeld om de helpende hand te bieden in de gevallen waarin de nodige middelen niet binnen het gezin voorhanden zijn.

Thans dragen ouders van meerderjarige kinderen (dus nu nog van 21 jaar en ouder) in het algemeen vrijwillig in de studiekosten bij. Wanneer de grens tussen verplicht en vrijwillig bijdragen, die dus nu bij de 21-jarige leeftijd van het kind ligt, zou worden verlaagd tot 18 jaar, zou dat van invloed kunnen zijn op deze algemeen bestaande gewoonte. Het aantal jaren dat de ouders wettelijk onverplicht bijdragen, zal immers met drie toenemen. Stellig zullen voorshands de meeste ouders van studerenden ook na het intreden van de meerderjarigheid van het kind de kosten van het onderwijs blijven betalen, maar daarin kan gaandeweg verandering komen. Het is zeer wel denkbaar dat vele ouders, gezien het feit dat hun kinderen straks meerderjarig zullen worden vóór of omstreeks het tijdstip waarop zij hogere studies aanvatten, de opvoeding met het beëindigen van secundair onderwijs als afgerond zullen beschouwen. In vele gevallen zou dan niet meer gesteld kunnen worden dat de ouders, nu zij de hogere studies nog gedurende de minderjarigheid hebben doen aanvangen en zijn gaan bekostigen, moreel gehouden zijn na het meerderjarig worden met betalen voort te gaan.

Indien de opvatting dat meerderjarige jeugdigen die zelf hun studie niet kunnen bekostigen, daarvoor een beroep op de gemeenschap mogen doen, veld zou winnen, zou dat zware financiële consequenties voor de overheid hebben.

Voorgesteld wordt te bepalen dat ouders van meerderjarige kinderen verplicht zullen zijn om te voorzien in de kosten van hun levensonderhoud en studie tot dezen de leeftijd van 21 jaar hebben bereikt (zie het nieuwe artikel 395a Boek 1 B.W.).

Het uitgangspunt van dit voorstel: dat de verlaging van de meerderjarigheidsgrens geen financiële gevolgen voor de overheid mag hebben, heeft er derhalve ook toe geleid dat de nieuwe verplichting niet tot de studerende kinderen is beperkt. Zij geldt ook – wat de kosten van studie betreft, uiteraard indien en voor zover deze worden gemaakt – met betrekking tot de werkende en de niet in het arbeidsproces opgenomen meerderjarigen tot 21 jaar.

Op de ouders van deze kinderen rust thans – voor zover zij niet gehuwd en daardoor meerderjarig zijn – de verplichting om in de kosten van hun verzorging en opvoeding te voorzien. De nieuwe verplichting betekent dus geen verzwaring van de financiële last van ouders.

Indien de nieuwe verplichting – die onafhankelijk is van behoeftigheid als bedoeld in artikel 392, tweede lid, Boek 1 BW – niet betrekking zou hebben ook op de niet-studerende meerderjarigen tot 21 jaar, dan zou dit eveneens kunnen leiden tot verdergaande aanspraken op de overheid om in hun financiële behoeften (aanvullend) te voorzien. Zo zou bij voorbeeld in den vervolge aan alle 18–20-jarige werknemers in de zin van de Rijksgroepsregeling werkloze werknemers (Besluit van 2 december 1964, Stb. 553) de uitkering van een alleenstaande moeten worden toegekend (zie ook de artikelen 1, 4 en 5 van het Besluit landelijke normering, Stb. 1974, 418). Deze consequentie is, gelet op het aantal betrokken jongeren (thans ruim 8000), niet aanvaardbaar, en kan worden afgewend met de voorgestelde onderhoudsplicht.

Verder kan nog worden opgemerkt, dat de werkende meerderjarigen van 18–20 jaar een zodanig loon kunnen verdienen, dat zij in aanmerking genomen hun specifieke omstandigheden, niet geheel in de noodzakelijke kosten van het bestaan kunnen voorzien. Ook in deze gevallen achten wij het juist, dat ouders financieel dienen bij te springen.

In verband met het voorgaande wordt in onderdeel G van artikel II een nieuw artikel 395a Boek 1 B.W. voorgesteld. Op grond van het eerste lid van dit artikel zullen ouders verplicht zijn te voorzien in de kosten van levensonderhoud en studie van hun kinderen die meerderjarig zijn, doch de leeftijd van 21 jaar niet hebben bereikt.

Dat ouders jegens hun minderjarige kinderen verplicht zijn bij te dragen, óók in de studiekosten, ligt reeds besloten in de bewoordingen van artikel 404 Boek 1 BW: zij dienen naar draagkracht te voorzien in de kosten van verzorging en opvoeding van hun minderjarige kinderen. Het gaat hier bepaald ook om de kosten van de geestelijke opvoeding, waartoe de opleiding van het kind moet worden gerekend.

Op het voorgestelde artikel is van toepassing het in het eerste lid van artikel 397 Boek 1 BW neergelegde beginsel op grond waarvan bij de bepaling van het verschuldigde bedrag enerzijds rekening dient te worden gehouden met de behoeften (van het kind) en anderzijds met de draagkracht (van de ouders). Ook is van toepassing het bepaalde in artikel 399, eerste gedeelte, Boek 1 BW. De bevoegdheid van de rechter tot matiging van de verplichting tot levensonderhoud kan van belang zijn, bij voorbeeld wanneer het meerderjarig kind de studie niet serieus beoefent.

Uit het derde lid van artikel 392 Boek 1 BW volgt dat, indien het om een gehuwd kind gaat, de onderhoudsplicht van diens echtgenoot primair is en gaat boven die van zijn ouders.

Het begrip studie behoort ruim te worden uitgelegd: het omvat zeker niet uitsluitend het wetenschappelijk onderwijs.

Het tweede lid van artikel 394 Boek 1 BW bepaalt, dat slechts ingeval het meerderjarige onwettige niet-erkende kind door geestelijke of lichamelijke gebreken buiten staat is zichzelf te onderhouden, de onderhoudsplicht van de vader blijft voortbestaan. De onderhoudsplicht die, gelet op de artikelen 404 en 405, beide eerste lid, een plicht om te voorzien in de kosten van verzorging en opvoeding is, wordt dus niet gecontinueerd indien dit kind bij voorbeeld om reden van studie na zijn meerderjarigheid niet in staat is zichzelf te onderhouden. Het ligt in de lijn van het hierboven toegelichte voorstel dat ook jegens de meerderjarige onwettige niet-erkende kinderen een wettelijke verplichting tot het voorzien in levensonderhoud en studiekosten dient te bestaan tot zij 21 jaar zijn geworden. Dit wordt beoogd met de tweede zin van het eerste lid van het nieuwe artikel 395a Boek 1 BW.

In het tweede lid van artikel 395a Boek 1 BW is voorzien in een gelijke verplichting als in het eerste lid bedoeld, voor de stiefouder. Deze is ingevolge het bepaalde in de artikelen 395 jo 404, tweede lid, thans verplicht te voorzien in de kosten van verzorging en opvoeding van de tot zijn gezin behorende wettige en natuurlijke minderjarige kinderen van zijn echtgenoot. De nieuwe verplichting van de stiefouder jegens het meerderjarige stiefkind, dat nog geen 21 jaar is, dient eveneens een einde te nemen ingeval het huwelijk van de stiefouder eindigt.

De wijzigingen voorgesteld in de artikelen 392, tweede lid, 394, tweede lid, en 395 van Boek 1 BW vloeien uit de invoeging van het nieuwe artikel 395a voort en bevatten een verwijzing hiernaar.

Weigert de ouder of stiefouder te voorzien in het levensonderhoud en de studiekosten van het meerderjarige kind, dan zal dit zelf een actie tegen de (stief)ouder dienen in te stellen (zie artikel 828a e.v. Rv.).

Wij merken nog op, dat artikel 402a Boek 1 BW krachtens welke de mogelijkheid bestaat dat onderhoudsbijdragen jaarlijks van rechtswege worden gewijzigd met een door de Minister van Justitie vast te stellen percentage, ook op de verplichting, bedoeld in het nieuwe artikel 395a Boek 1 BW van toepassing is voor zover het bedrag bij overeenkomst of bij rechterlijke uitspraak is vastgesteld.

Onderdeel H: artikel 944 BW

Artikel 944 BW bepaalt, voor zover hier van belang, dat (ook) minderjarigen die de leeftijd van achttien jaren hebben bereikt, uiterste wilsbeschikkingen kunnen maken. Het is duidelijk dat de zinsnede «ook minderjarigen die de leeftijd van achttien jaren hebben bereikt» een pleonasme zou zijn. In navolging van de Commissie-Wiarda op blz. 101 van haar rapport, daarin unaniem bijgevallen door de Sectie kinderrechtspraak van de Nederlandse Vereniging voor Rechtspraak⁶, wordt voorgesteld in plaats van «achttien» te lezen: zestien.

Onderdeel I: artikel 951 BW

In verband met de voorgestelde wijziging in artikel 944 BW, waardoor minderjarigen van 16 jaar en ouder bekwaam zullen zijn uiterste wilsbeschikkingen te maken, dient in artikel 951 «achttien» (jaren) te worden gewijzigd in: zestien. Wij zouden het verbod tot making ten voordele van de voogd niet geheel willen doen vervallen. Evenmin het verbod tot making ten voordele van leermeesters, gouverneurs of gouvernanten, onderwijzers of onderwijzeressen van de minderjarigen (artikel 952 BW). Wij betwijfelen of de wet – zie de artikelen 937 en 940 BW – voldoende en adequate mogelijkheden zou bieden om eventueel misbruik te corrigeren, zoals de Commissie-Wiarda stelt (blz. 102, rapport).

Onderdelen J en K: artikelen 1053 en 1482 BW

De hier voorgestelde voorzieningen zijn nodig in verband met het vervallen van het instituut van de handlichting.

Onderdeel L: artikel 1639h BW

Het in artikel 1639h, vijfde lid, tweede zin, vervatte verbod voor de werkgever om op te zeggen gedurende de tijd dat de minderjarige arbeider verhinderd is om, anders dan bij wijze van beroep, de bedongen arbeid te verrichten om reden van – kort gezegd – militaire dienst in ruime zin, kan vervallen, aangezien minderjarigen (dat wil zeggen personen beneden de 18 jaar) niet als dienstplichtige kunnen worden ingelijfd (vergelijk Dienstplichtbesluit, art. 5 e.v., Stb. 1956, 542; zie ook art. 77, eerste lid, van de Wet op de Noodwachten).

Artikel III

Alle onderdelen

De hier voorgestelde wijzigingen in het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering zijn alle noodzakelijk in verband met het voorstel het instituut van de handlichting te doen vervallen.

Artikel IV

Onderdeel A: artikel 5 Algemene Bijstandswet

In verband met de verlaging van de leeftijd van meerderjarigheid in het Burgerlijk Wetboek behoeft de Algemene Bijstandswet enige wijzigingen.

Op grond van artikel 5 van de Algemene Bijstandswet wordt aan ouders met hun minderjarige kinderen, aan een man met zijn minderjarige kinderen of aan een vrouw met haar minderjarige kinderen, de bijstand als gezinsbijstand verleend. Dit artikel gaat er van uit dat er slechts aanleiding voor het verlenen van bijstand aanwezig is, indien de gezamenlijke middelen van het gezin niet voldoende zijn om in de noodzakelijke kosten van het bestaan te voorzien. Dit bijvoegen van de gezamenlijke middelen wordt gerechtvaardigd geacht met betrekking tot personen tussen wie een zo bijzondere onderhoudsplicht bestaat als tussen echtgenoten en tussen ouders en hun minderjarige kinderen.

Meerderjarige personen zijn niet in de gezinsbijstand begrepen; zij hebben een zelfstandige aanspraak op bijstand. De voorgestelde verlaging van de meerderjarigheidsgrens gaat gepaard met een verplichting voor ouders

⁶ Kamerstukken II, Zitting 1974/1975, 13 548, nr. 4, blz. 13.

te voorzien in de kosten van levensonderhoud en studie van hun meerderjarige kinderen tot de 21-jarige leeftijd. Met deze verplichting behoort naar onze mening in het kader van de Algemene Bijstandswet rekening te worden gehouden. Dit betekent dat artikel 5 van die wet herziening behoeft in die zin, dat de gezinsbijstand mede betrekking zal hebben op meerderjarige kinderen ten aanzien van wie de ouders een onderhoudsplicht hebben als bedoeld in artikel 395a Boek 1 BW. In feite wordt daarmee de thans bestaande situatie gecontinueerd. Volledigheidshalve wordt hierbij aangetekend dat de voorgestelde wijziging geen afbreuk doet aan de mogelijkheid om van het beginsel van de gezinsbijstand af te wijken, indien zulks ten aanzien van een of meer gezinsleden gelet op alle omstandigheden wenselijk is (artikel 6 Algemene Bijstandswet).

Onderdeel B: artikel 7 Algemene Bijstandswet

Wijziging van artikel 7, eerste lid onder c, van de Algemene Bijstandswet achten wij nodig ten einde op analoge wijze als thans ten aanzien van minderjarige kinderen geschiedt, de vrijlating te regelen van een redelijk deel van het eventuele inkomen uit arbeid van een meerderjarig kind tot 21 jaar.

Onderdeel C: artikel 55 Algemene Bijstandswet

Artikel 55 van de Algemene Bijstandswet biedt de gemeente de mogelijkheid de kosten van bijstand te verhalen onder meer op degene die zijn onderhoudsplicht tegenover zijn echtgenoot of zijn minderjarig kind niet of niet behoorlijk nakomt. Met de onderhoudsverplichting neergelegd in het nieuwe artikel 395a Boek 1 BW behoort ook bij het verhaal rekening te worden gehouden. In verband hiermede is artikel 55 aangevuld met een nieuw onderdeel c.

Artikel V

Zie de onder paragraaf 3, aan het slot gegeven toelichting.

De Minister van Justitie,
J. de Ruiter

De Staatssecretaris van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk,
J. G. Kraaijeveld-Wouters